

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ АКСІОЛОГІЧНИХ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО АРХІТЕКТОРА

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF THE AXIOLOGICAL BASIS OF THE FUTURE ARCHITECT'S PROFESSIONAL ACTIVITY

У статті обґрунтовано доцільність формування аксіологічних основ професійної діяльності майбутніх архітекторів у напрямі від професійної складової до ціннісної, від конкретних цінностей професії до загальнолюдських цінностей. Це вимагає тісного зв'язку між професійними та загальними цінностями, їх взаємовпливу, щоб формувати у студентів-архітекторів не тільки базові професійні знання, але і формувати чіткі орієнтири життєдіяльності, уміння відокремлювати істинні цінності від умовних, сприймати та оцінювати складні явища та процеси сучасного світу тощо.

Розроблено педагогічні умови формування аксіологічних основ професійної діяльності майбутнього архітектора. Перша умова передбачає використання історичного досвіду розвитку вітчизняної та зарубіжної архітектури і архітектурної освіти, а також опору на такі філософські основи аксіології як: ціннісне відношення до історичної спадщини пам'яток архітектури тощо. Це визначає Аксіологічний кодекс сучасного архітектора, який: регулює відносини архітектора та інших суб'єктів його професійної діяльності; встановлює вимоги, які визначають ставлення архітектора до самого себе, до керівництва та підлеглих; вимагає від архітектора виконувати свої обов'язки, професійно керуватись нормами загальнолюдських, національних та професійних цінностей. Другою умовою визначаються основні групи цінностей (базові, громадянські, національні, культурологічні тощо. Третя умова визначає основні цінності життєдіяльності і розвитку професійної діяльності архітектора. Конкретизація цієї умови для фахівців архітектурного профілю передбачає формування сукупності вимог, які ураховують специфіку професійної діяльності архітектора. Це зв'язок архітектурної діяльності з мистецтвом, з природою, дотримання екологічно-ціннісних норм при будівництві, охорона, збереження, реставрація пам'яток історичної спадщини тощо. Четверта умова стосується психолого-педагогічного забезпечення процесу формування аксіологічних основ діяльності майбутніх архітекторів і регулюється Аксіологічним кодексом архітектора. Остання, п'ята педагогічна умова передбачає, що для майбутнього архітектора формування змісту освіти повинно базуватися на інтегративних засадах із урахуванням специфіки професійної діяльності, причому недоцільною є як надмірна спеціалізація, що веде до спрощення та примітивного відтворення професійних цінностей, так і перевантаження студентів аксіологічними знаннями. Загалом, інтеграція знань слугує першим етапом для формування ціннісних орієнтацій і є базою для формування ціннісних переконань, установок та ціннісної поведінки особистості.

Ключові слова: майбутні архітектори, формування, аксіологічні основи, професійна

діяльність, цінності, загальнолюдські цінності, професійні цінності.

The article substantiates the expediency of forming the axiological foundations of the future architects' professional activity in the direction from the professional component to the value component, from the specific values of the profession to universal human values. This requires a close connection between professional and general values, their mutual influence, in order to form not only basic professional knowledge for architectural students, but also to form clear life guidelines, the ability to separate true values from conventional ones, to perceive and evaluate complex phenomena and processes of the modern world etc.

Pedagogical conditions for the formation of axiological foundations of the future architect's professional activity have been developed. The first condition involves the use of historical experience in the development of domestic and foreign architecture and architectural education, as well as reliance on such philosophical foundations of axiology as: the value relationship to the historical heritage of architectural monuments, etc. This is determined by the Axiological Code of the Modern Architect, which: regulates the relationship between the architect and other subjects of his professional activity; establishes requirements that determine the attitude of the architect to himself, to management and subordinates; requires the architect to perform his duties, professionally guided by the norms of universal, national and professional values. The second condition determines the main groups of values (basic, civic, national, cultural, etc.). The third condition determines the main values of life and the development of an architect's professional activity. The concretization of this condition for specialists in the architectural profile involves the formation of a set of requirements that take into account the specifics of the architect's professional activity. The connection of architectural activity with art, with nature, compliance with ecological and value standards during construction, protection, preservation, restoration of monuments of historical heritage, etc. The fourth condition concerns the psychological and pedagogical support of the process of forming the axiological foundations of the future architects' activity and is regulated by the Axiological Code of the Architect. The fifth pedagogical condition provides that for a future architect, the formation of the content of education should be based on integrative principles, taking into account the specifics of professional activity, and excessive specialization, which leads to childishness and primitive reproduction of professional values, as well as overloading students with axiological knowledge. In general, the integration of knowledge serves as the first stage for the formation of value orientations and is the basis for the formation of value beliefs, attitudes and value behavior of an individual.

Key words: future architects, formation, axiological foundations, professional activity, values, universal human values, professional values.

УДК 378.6:62 (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.1.30>

Білик О.С.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національного університету
«Львівська політехніка»

Чорнописька О.І.,

канд. пед. наук,
заступник директора з навчальної
роботи
Державного навчального закладу
«Вище професійне училище № 8
м. Стрия»

Заяць О.Я.,

магістр архітектури та містобудування
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний архітектор повинен не лише володіти професійними компетентностями, але й володіти системою ціннісних орієнтацій, які дають можливість виконувати професійну діяльність не лише фахово, формально, але й на рівні професіоналізму, який обов'язково включає професійно ціннісні орієнтації особистості фахівця. Професійно ціннісні орієнтації повинні утворювати цілісну систему в свідомості студента, а формування такої системи можливе лише на засадах інтеграції загальнолюдських, національних та професійних цінностей.

Однією з особливостей процесу формування професійних цінностей є те, що особистість студента постійно знаходиться під впливом різних економічних, соціальних, політичних, професійних, психологічних, педагогічних і інших чинників. Вони по-різному впливають як на характер його професійної праці, так і на свідомість, поведінку, різні сторони його професійної діяльності

Оновлення змісту знань, які формують професійну культуру майбутнього архітектора доцільно проводити постійно. Однією з важливих причин такого підходу є постійна зміна соціальних умов, переоцінка цінностей. Разом з тим, існує інваріантний, «класичний» зміст гуманітарних знань, який є необхідним компонентом навчання, незалежно від зовнішніх умов і впливів. Зауважимо також, що у кожній галузі існують характерні, вироблені під впливом специфіки професійної діяльності, моральні та культурологічні норми та поняття, які доцільно враховувати (підсилюючи чи послаблюючи їх вплив) у формуванні навчальних програм,

Цілеспрямована професійна діяльність спеціаліста має узгоджуватися з певною системою цінностей, що включає впорядковану сукупність цілей, критеріїв, переваг і пріоритетів. Цілі задають бажані результати діяльності, а критерії є кількісною мірою наближення до мети. Цілі та критерії можуть мати різний ступінь узагальнення і значущості, тому в межах системи цінностей потрібно задати основні принципи їхнього упорядкування

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тему аксіологічних основ професійної діяльності у своїх працях порушувала низка дослідників, зокрема О. Вишневський у роботі «Теоретичні основи сучасної української педагогіки» [1] запропонував кодекс цінностей. В роботах Д. Мацька [6] досліджено гуманістичні цінності майбутніх учителів.

Теоретико-методологічні засади цінностей презентовані в роботах О. Невмержицької [7], методичні основи формування професійних цінностей та професійно-ціннісних орієнтацій у працях Н. Шеминог [9].

Духовно-моральне становлення молоді в епоху технічного прогресу було предметом дослідження

Н. Поліщук [8], а проблему духовного розвитку студентів в контексті формування цінностей ґрунтовно дослідили Ю. Козловський та О. Захар'яш [4]. Також вивчалися ціннісні засади діяльності освітніх закладів у роботах К. Левківської [5] та питання соціального виміру духовності в педагогічній науці у працях В. Кафарського [3].

Проблемі формування ціннісних орієнтацій студентів архітектурного профілю присвячене дослідження О. Камінської [2].

Загалом, незважаючи на значну кількість досліджень в царині педдагогічної аксіології, практично відсутні розробки щодо професійних цінностей майбутніх архітекторів, що і зумовило вибір теми пропонуваної статті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування та опис педагогічних умов формування аксіологічних основ професійної діяльності майбутнього архітектора.

Виклад основного матеріалу. У самій творчій діяльності людини закладено критерії, обумовлені закономірностями і нормами природного середовища, яке освоюється людьми. Критерієм естетичної цінності результатів перетворюючої діяльності людини виступають закономірності природи, які є основою її краси. У творчому перетворенні природи індивідуальне авторське начало, яке здійснює організацію простору і його композиційні особливості, виконує також істотну роль. Творча особа звертається до природних цінностей фактури, кольору, форми і утворює композиції, що не руйнують природності. Мистецтво є своєрідною єдністю матеріального і духовного в естетичному освоєнні людиною природного середовища, а його історія стає продовженням історії об'єктивної природи. У творах літератури, живопису, музики відображається і заломлюється природа у всьому різноманітті естетичних значень.

В архітектурі людина відтворює не лише саму себе, але й повторює всю природу, і це однаково відноситься до всіх видів мистецтва. Окремі жанри, такі як парки й сади, концентруючи в собі дану особливість мистецтва, є своєрідним критерієм естетичного освоєння природної дійсності, безпосередньо виражають досягнутий на цьому шляху рівень. Разом з творчою діяльністю людей, спрямованою на збереження і подальше збагачення природного середовища, у наш час має місце все зростаюча індустрія. Тому виникає необхідність в ідеї компенсації зруйнованої природи, яка полягає у процесах самовідновлення природи та у цілеспрямованому створенні культурного ландшафту людиною.

Перша педагогічна умова передбачає використання історичного досвіду розвитку вітчизняної та зарубіжної архітектури і архітектурної освіти, а також опору на такі філософські основи

аксіології як: ціннісне відношення до історичної спадщини пам'яток архітектури тощо. Це визначає Аксіологічний кодекс сучасного архітектора, який: регулює відносини архітектора та інших суб'єктів його професійної діяльності; встановлює вимоги, які визначають ставлення архітектора до самого себе, до керівництва та підлеглих; вимагає від архітектора виконувати свої обов'язки, професійно керуючись нормами загальнолюдських, національних та професійних цінностей.

Базові цінності формуються на основі вічних цінностей (віра, доброта, краса, надія, чесність, свобода, любов, гідність, служіння, сумління, мудрість, досконалість, благородство, справедливість тощо).

Друга педагогічна умова визначає основні групи цінностей (базові, громадянські, національні, культурологічні).

На цій основі *визначаємо базові ціннісні професійні орієнтації сучасного архітектора:*

– альтруїзм – готовність особистості до надання безкорисливої допомоги іншій людині;

– громадянськість – здатність особистості керуватися у своїй діяльності інтересами громади та відповідальність за свої вчинки і дії перед державою та суспільством:

– доброта – здатність підтримати іншу людину у непростих для неї умовах, допомогти їй знайти вихід у скрутній для себе ситуації;

– естетичність – спрямованість індивіда на сприйняття та примноження прекрасного;

– людяність – тип поведінки, що зумовлений ставленням до людини як до найвищої соціальної цінності;

– моральність – здатність особистості співвідносити свої вчинки з морально-етичними нормами та принципами, бути своєрідним «прикладом для наслідування»;

– пізнання – націленість індивіда на оволодіння новими знаннями, що уможливають розвиток та розкриття позитивних якостей і рис інших людей й допомагають людині мислити критично і самокритично.

– свобода – можливість людини виявити у професійній діяльності власний творчий потенціал, актуалізувати свою індивідуальність;

– справедливість – надання людям рівних можливостей для їх духовного, інтелектуального й фізичного розвитку, неупереджене ставлення до них;

– толерантність – здатність розуміти, сприймати та поважати інших людей, їх погляди, менталітет, звичаї, культуру тощо;

– чутливість – спроможність особистості ставитися із розумінням до проблем та турбот інших людей;

Не менш важливими є *громадянські цінності сучасного архітектора:*

– архітектор поєднує почуття власної свободи і свободи творчості у професії з прагненням до соціальної гармонії;

– архітектор відстоює соціальну і міжетнічну справедливість у процесі професійної діяльності, дотримується культури соціальних стосунків;

– архітектор поєднує свою самовідповідальність як людини і права на власну гідність, свободу думки, совісті, самовираження тощо;

– архітектор поважає національно-культурні цінності рідного та інших народів;

– архітектор толерантно ставиться до чужих поглядів на об'єкти та процес професійної діяльності підлеглих та колег, якщо вони не суперечать загальнолюдським і національним цінностям;

– архітектор має і культивує в інших пошану до праці, до власної і чужої професійної діяльності.

Основні цінності *формуєть національні ціннісні орієнтації архітектора:*

– українська ідея конкретизується у професійній діяльності на благо рідного народу;

– архітектор прагне досягти вершин у професійній діяльності, збагачуючи внесок українського народу у світову скарбницю науки, культури, мистецтва, техніки тощо;

– архітектор поважає і цінує професійні здобутки попередніх поколінь, плекає почуття національної гідності,

– історична пам'ять фахівця технічного профілю конкретизується у його професійній діяльності (охорона, збереження, реставрація пам'яток історичної спадщини для архітекторів; любов до природи, екологічна ідея, повага до народних традицій обробітку землі у фахівців аграрного профілю тощо).

Культура містить духовно-матеріальні цінності, які досягнуті людиною у процесі освоєння світу, а також передбачає розвиток та виховання відповідних ціннісних орієнтацій. У більш вузькому сенсі *культурологічні цінності* виявляються через систему сутнісних ознак, цінностей, переконань, норм, способів поведінки та співжиття, що розділяються колективно і притаманні тим чи іншим індивідам та спільнотам. Основними елементами культури у цьому сенсі постають знання, виражені у мові або знаково-символічних формах, ціннісно-пізнавальні ознаки, універсальні вартості та цінності міжособистісних спілкувань, принципи й оцінки загального визнання людини. Вони реалізуються через ціннісні орієнтації й установки, мотиви і цілі діяльності, норми, звичаї, обряди, традиції, зберігаючись у певному співвідношенні впродовж тривалого часу та функціонуючи в усіх соціальних системах. Як такі, вони забезпечують зв'язки попереднього з наступним, творення нових матеріальних і духовних цінностей.

Третя педагогічна умова описує цінності життєдіяльності і розвитку діяльності, що формують аксіологічні основи діяльності архітектора. Будь-яке надбання культури має сенс лише тоді, коли воно задовольняє людські потреби, має певну цінність для людини, тобто поліпшує її

життя, розвиває індивідуальність, формує творчу особистість, здатну не тільки споглядати надбання попередніх поколінь, надавати їм певного змісту і значень, а й творити нові культурні цінності. Кожна людина живе в конкретній системі цінностей, предметів, явищ, покликаних задовольняти її потреби. цінності особистості утворюють систему ціннісних орієнтацій, під якими розуміють сукупність найважливіших якостей внутрішньої структури особистості і які для неї особливо важливі. ціннісні орієнтації утворюють підґрунтя свідомості і поведінки особистості, безпосередньо впливають на її розвиток і стають імпульсом до дій та вчинків.

Четверта педагогічна умова стосується психолого-педагогічного забезпечення процесу формування аксіологічних основ діяльності майбутніх архітекторів в системі «мотивація – цілепокладання – переконання» і регулюється Аксіологічним кодексом архітектора.

Це передбачає сформованість цінностей сфери усвідомлення змісту, мети і процесу діяльності: розум, уява, фантазія, мудрість, пам'ять, здібності, талант, спостережливість, евристичне мислення, світогляд, творча активність, винахідливість, стійкість поглядів і переконань, самостійність мислення, навички і звички, увага, здоровий глузд; сформованість цінностей реалізації процесу діяльності: воля, самодисципліна і самоконтроль, рішучість, витривалість, мужність тощо.

Конкретизація цієї умови для фахівців архітектурного профілю передбачає формування сукупності вимог, які ураховують специфіку професійної діяльності архітектора.

У першу чергу це зв'язок архітектурної діяльності з мистецтвом, з природою, дотримання екологічно-ціннісних норм при будівництві, охорона, збереження, реставрація пам'яток історичної спадщини тощо.

П'ята педагогічна умова стверджує, що для майбутнього архітектора структурування змісту навчання і виховання повинно базуватися на інтегративних засадах із урахуванням специфіки його професійної діяльності.

Причому недоцільною є як надмірна спеціалізація, що веде до спрощення та примітивного відтворення культурологічних цінностей, так і перевантаження студентів культурологічними знаннями.

Інтеграція знань слугує першим етапом для формування ціннісних орієнтацій і є базою для формування ціннісних переконань, установок, а в кінцевому результаті – поведінки особистості.

Необхідно звернути увагу і на те, що формування ціннісних орієнтацій у конкретної особистості – це достатньо тривалий процес. Людина, як відомо, не народжується професіоналом, таким воно стає на певному етапі свого розвитку і професійного зростання. Відбувається це під впливом і дією

різних життєвих умов і обставин, характеру її професійної діяльності, системи відповідної професійної підготовки і цілеспрямованої; наполегливої роботи над собою методами самоосвіти і самовиховання до досягнення вищого рівня професіоналізму і майстерності.

Педагогічні можливості на практиці реалізуються в першу чергу через зміст навчального предмету, в якому представлені ідеї і якісні характеристики, що відображають суть професійних цінностей студентів і реалізуються за допомогою інноваційних методів, прийомів і засобів виховної дії.

Методична робота з формування і розвитку ціннісних орієнтацій включає низку елементів освітнього характеру: знання суті професійних цінностей, об'єкту виховання і самих методів; бажання цілеспрямовано вирішувати ці питання; високу активність і дієвість в процесі формування професійних цінностей; зразковість в демонстрації професійних якостей, що формуються, в практичній діяльності; цілеспрямованість в професійному самоудосконаленні; своєчасність і об'єктивність в оцінці рівня сформованості професійних якостей; постійне коректування професійних цінностей, що формуються у практичній діяльності.

Висновки. Формування аксіологічних основ професійної діяльності майбутніх архітекторів має відбуватися у напрямі від професійної складової до ціннісної, від конкретних цінностей професії до загальнолюдських цінностей. Це вимагає тісного зв'язку між професійними та загальними цінностями, їх взаємовпливу, щоб формувати у студентів-архітекторів не тільки базові професійні знання, але і формувати чіткі орієнтири життєдіяльності, уміння відокремлювати істинні цінності від умовних, сприймати та оцінювати складні явища та процеси сучасного світу тощо.

Педагогічні умови формування аксіологічних основ професійної діяльності майбутнього архітектора передбачають таке: 1) використання історичного досвіду розвитку вітчизняної та зарубіжної архітектури і архітектурної освіти, а також опору на такі філософські основи аксіології як ціннісне відношення до історичної спадщини пам'яток архітектури тощо. Це визначає Аксіологічний кодекс сучасного архітектора, який регулює відносини архітектора та інших суб'єктів його професійної діяльності; встановлює вимоги, які визначають ставлення архітектора до самого себе, до керівництва та підлеглих; вимагає від архітектора виконувати свої обов'язки, професійно керуватись нормами загальнолюдських, національних та професійних цінностей; 2) визначення основних груп цінностей (базові, громадянські, національні, культурологічні тощо); 3) формування сукупності вимог, які ураховують специфіку професійної діяльності архітектора. Це зв'язок архітектурної діяльності з мистецтвом, з природою, дотримання

екологічно-ціннісних норм при будівництві, охорона, збереження, реставрація пам'яток історичної спадщини тощо; 4) стосується психолого-педагогічного забезпечення процесу формування аксіологічних основ діяльності майбутніх архітекторів і регулюється Аксіологічним кодексом архітектора; 5) майбутнього архітектора формування змісту освіти повинно базуватися на інтегративних засадах із урахуванням специфіки професійної діяльності, причому недоцільною є як надмірна спеціалізація, що веде до спрощення та примітивного відтворення професійних цінностей, так і перевантаження студентів аксіологічними знаннями.

До подальших напрямів дослідження відносимо оптимізацію навчального процесу із одночасним збереженням повноцінного змісту професійної та загальнокультурної підготовки, що забезпечує формування професійних цінностей майбутнього архітектора.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студентів вищих навч. закладів. Дрогобич, Коло, 2003. 528 с.
2. Камінська О.М. Чинники впливу на розвиток ціннісних орієнтацій студентів архітектурного профілю. *Науковий вісник південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського*, 2011. № 5-6. С. 21–28.
3. Кафарський В. І. Соціальний вимір духовності в педагогічній науці. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 3. 2017. С. 119–138.
4. Козловський Ю. М., Захар'яш О. С. Духовний розвиток українського студентства у контексті християнського світогляду. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 76. С. 174–178.
5. Левківська К. В. *Ціннісні засади діяльності освітніх закладів*. Житомир: Вид-во ЖДУ. 2017.
6. Мацько Д. Гуманістичні цінності майбутніх учителів зарубіжної літератури: проблеми та шляхи формування: навч.-метод. посібник;. – Луганськ. Альма-матер, 2007. 172 с.
7. Невмержицька О. В. *Розвиток аксіологічних ідей у вітчизняному освітньому просторі XIX – першої третини XX століття* : дис. ... д-ра пед. наук / Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Дрогобич. 2013.
8. Поліщук Н. В. Вплив філософсько-освітніх аспектів науки на духовно-моральне становлення молоді в епоху науково-технічного прогресу. *Науковий погляд у майбутнє*. 2013. URL: <https://sworld.com.ua/simpoz2/195.pdf>
9. Шеминог Н. Проблема ціннісних орієнтацій у професійній підготовці майбутніх вчителів. *Дидактика професійної школи*, 3. 2005. С. 45–48.